

Компетентність та самоосвіта педагога

За Законом України «Про освіту» «педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру».

Сучасна *модель педагогічного працівника* передбачає готовність до застосування нових освітянських ідей, здатність постійно навчатися, перебувати у творчому пошуку. Ці риси формуються в щоденній педагогічній практиці. Дуже важливо, щоб педагог зміг розгледіти, а іноді - відчутти здатність до творчості, вчасно дати поштовх, який спонукає бажання зробити крок уперед.

Професійна некомпетентність є значним недоліком у будь-якій професії, оскільки вона є причиною претензій та нарікань. Труднощі у педагога найчастіше виникають через зовнішні чинники. Вони залежать від рівня компетентності вчителя, а отже - від його освітньої та моральної підготовки до педагогічної роботи, його ставлення до обраної справи, покликання та рівня професійної придатності. Одним із найбільш ефективних засобів підвищення професійної компетентності педагога й дотепер є самоосвіта.

Самоосвіта педагога — свідома діяльність з удосконалення своєї особистості як фахівця: адаптування індивідуального неповторних рис до вимог педагогічної діяльності, постійне підвищення рівня професійної компетентності й неперервне вдосконалення рис своєї особистості. А оскільки навчити самого себе значно складніше, ніж когось, така діяльність передбачає методичний супровід. Він має бути багаторівневим і обов'язково — поступовим.

Тут буде доречно розглянути «Принцип восьми *само*», запропонований Н. Бухловою: самооцінка, самооблік, самовизначення, самоорганізація, самореалізація, самокритичність, самоконтроль, саморозвиток.

Самоосвіта буде результативною тоді, коли буде правильно спланованою. Адже можна щодня гортати шпальти науково-методичної преси чи спеціальних сайтів Інтернету, проте залишатися на низькому професійному рівні.

Навчання педагога має бути безперервним. К. Ушинський зазначав, що «вчитель живе доти, доки вчиться, тільки-но він перестає вчитися, у ньому вмирає вчитель». Самовдосконалення як соціальний процес базується на вимогах суспільства та професії до особистості фахівця. До того ж, «вимоги, які висувають до фахівця, мають бути вищими від тих можливостей, що має людина» (О. Бодальов).

Важливою передумовою процесу самовдосконалення є ставлення самого фахівця до вимог. Звісно, якщо він байдуже ставиться до них, про розвиток особистості не йдеться. Необхідно формувати самосвідомість людини як творчого фахівця. Зміст такої підготовки ґрунтується насамперед на гуманістичному уявленні про завдання професійної діяльності, бажаних рисах людини, зокрема її фаховій свідомості та мисленні, творчих активних діяч у межах компетенції.

Самовдосконалення відбувається в чотири етапи: самоусвідомлення та прийняття рішення щодо самовдосконалення; планування та вироблення програми самовдосконалення; безпосередня практична діяльність із реалізації поставлених завдань, пов'язаних із роботою над самим собою; самоконтроль та самокорекція цієї діяльності.

Самоосвіта педагога — це основна форма вдосконалення професійної компетентності, що полягає в засвоєнні, оновленні, збагаченні знань, узагальненні досвіду шляхом цілеспрямованої, системної самоосвіти, орієнтованої на саморозвиток і самовдосконалення особистості, задоволення своїх інтересів і об'єктивних потреб освітнього закладу.

Самоосвіта педагога не повинна зводитись до відновлення знань, які він здобув у ВНЗ, ідеться про ознайомлення з новітніми педагогічними та психологічними дослідженнями, пошук нових напрямів у методиці й організації навчально-виховного процесу, розгляд на високому науковому рівні педагогічних проблем, що спричиняють труднощі у практичній роботі. Самоосвіта педагога в контексті його професійної самосвідомості є поступовою.

Нині існує потреба в глибшому вивченні діяльності педагога з метою визначення рівня його професійної підготовки, компетентності, об'єктивного оцінювання його роботи. Сучасні педагоги мають розуміти, що бути фахівцем — означає бути в постійному пошуку, розвитку. Робота педагога вирізняється високою мобільністю, надзвичайною складністю, потребує від нього глибоких і різнобічних наукових професійних знань, умінь, навичок, що становлять основу професійної компетентності. Підвищення рівня професійної компетентності педагога — запорука успішного реформування системи освіти загалом.

Методика й техніка самоосвіти безпосередньо пов'язані з рівнем сформованості в педагогів системи основних педагогічних умінь:

- вивчити необхідну літературу та педагогічний досвід;

- виокремити з літератури та педагогічного досвіду основні актуальні положення, факти, явища, що підвищують теоретичний і методичний рівні педагога;
- дібрати з прочитаного та побаченого педагогом думки й методичні знахідки для апробації у своїй педагогічній діяльності;
- систематизувати й розробити науково-методичні узагальнення;
- упровадити досягнення психолого-педагогічної науки та педагогічної практики у свій досвід роботи з учнями.

Мета роботи над темами самоосвіти: систематичне підвищення педагогами свого професійного рівня.

Основні завдання самоосвіти:

- удосконалення теоретичних знань, професійної компетентності педагога, вихователя;
- опанування нових форм, методів, прийомів навчання й виховання учнів;
- вивчення та впровадження в практику педагогічного досвіду новітніх досягнень педагогічної, психологічної наук, нових педагогічних технологій;
- розвиток у навчальному закладі інноваційних процесів.

Тему самоосвіти визначають з огляду на методичну тему навчального закладу, труднощі самого педагога, специфіку його індивідуальних інтересів.

Існують індивідуальні, групові та колективні форми самоосвіти педагога. Ініціатором вибору форм є сам педагог, хоча на її організацію часто впливають інші: голови методичних комісій, курсів підвищення кваліфікації, що ініціюють і стимулюють діяльність педагога. Групові та колективні форми (діяльність методичного об'єднання, семінарів, практикумів), які організовує методична служба навчального закладу.

Форми представлення результату самоосвіти:

1. *Традиційні:*

- доповідь;
- виступ на семінарі;
- виступ на педагогічній раді;

- виступ на засіданні методичного об'єднання;
- дидактичний матеріал;
- розробка пакета стандартного поурочного планування з теми чи групи тем;
- комплект дидактичного матеріалу з предмета;
- збірники практичних, контрольних робіт;
- розробка комплекту роздавального матеріалу з предмета;
- розробка тематичних класних годин, батьківських зборів чи позакласних заходів;
- розробка пакета конкурсного матеріалу для підготовки учнів;
- база даних питань і задач із предмета тощо.

2. *Інноваційні:*

- проект;
- розробка електронних уроків, посібників тощо;
- розробка пакета тестового матеріалу в електронних оболонках;
- створення особистої методичної чи предметної веб-сторінки;
- створення електронної бібліотеки творів художньої літератури згідно з програмами тощо.

3. *Науково-методичні:*

- методичний посібник;
- навчальний посібник;
- стаття до фахового видання;
- науково-методична розробка;
- методичний чи діагностичний кейс;
- створення термінологічного словника;
- творчий звіт тощо.

Показники успішної самоосвіти педагога:

- реалізується як процес пізнання, що передбачає не просте закріплення професійних знань і засвоєння уже відомої наукової інформації, а має на меті здобуття нових наукових методичних знань, практичних навичок тощо;
- є безупинною, збагачення знаннями може відбуватися на основі попередньої підготовки педагогів;
- сприяє засвоєнню педагогом професійних знань у його практичній

діяльності.

Передумови для продуктивної самоосвіти:

- реалізується потреба особистості в розвитку;
- педагог уміє визначити свої сильні та слабкі сторони, володіє способами самопізнання та самоаналізу, є відкритим до змін;
- учитель здатний до рефлексії, тобто діяльності особистості, орієнтованої на усвідомлення своїх дій, почуттів, до аналізу цієї діяльності та формулювання висновків;
- програма професійного саморозвитку, самоосвіти передбачає дослідницьку, пошукову, творчу діяльність;
- педагог готовий до творчості;
- існує зв'язок особистісного та професійного розвитку й саморозвитку.

Чи готові ви до самоосвіти? Чи потрібно це вам? Чи не занадто ви впевнені у своїй майстерності? Поставте розділовий знак («.», «!», «?») у вислові «Моя професійна компетентність досконала».

І завжди пам'ятайте слова Джимі Рона — всесвітньо відомого філософа бізнесу, який розробляв стратегії діяльності Соса-Сола, ІВМ, Хегох і був особистим бізнес-тренером Білла Гейтса: «Формальна освіта допоможе вам вижити, а самоосвіта приведе вас до успіху».

Підготувала методист

О.Б.Руда